

Bolesław Balcerowicz
prof. dr hab.
Uniwersytet Warszawski

OCENA
Osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku doktora Arkadiusza
DOMAGAŁY.

Arkadiusz Domagała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce uzyskał w roku 2005 na podstawie rozprawy: *Interwencja humanitarna: ewolucja zjawiska po zakończeniu zimnej wojny*. Od roku 2005 jest zatrudniony w Instytucie Politologii, Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego na stanowisku adiunkta.

Doktor Domagała ubiegający się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego jako osiągnięcie naukowe stanowiące opisany w art. 16 ust. 2 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym warunek dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego wskazał cykl powiązanych tematycznie publikacji zatytułowany: *Normatywny i operacyjny wymiar interwencji humanitarnej i odpowiedzialności za ochronę*. W skład osiągnięcia naukowego (cyklu publikacji) wchodzi dwie monografie: *Interwencjonizm humanitarny NATO* oraz *Od interwencji humanitarnej do odpowiedzialności za ochronę*. Wskazane przez Niego osiągnięcie stanowi zwieńczenie Jego dorobku - badań i dociekań skupionych na problematyce reakcji społeczności międzynarodowej na naruszanie praw człowieka. Obie monografie w znacznej mierze stanowią rezultat indywidualnego programu badawczego oraz udziału w projekcie Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytutu Zachodniego, Uniwersytetu Warszawskiego, oraz dwóch stowarzyszeń. Istotne znaczenie w pracach nad monografią *Od odpowiedzialności humanitarnej do odpowiedzialności za ochronę* miał grant uzyskany od Dresden Technische Universitaet poświęcony na realizację projektu *Between Limited Acceptance and Soft Rejectionism. Responsibility to Protect in Polish and German Foreign Policies*.

Dr Domagała posiada znaczny ilościowo, wartościowy dorobek obejmujący łącznie kilkadziesiąt publikacji. To obok monografii wskazanych jako osiągnięcie

naukowe m.in: 1 wcześniej opublikowana monografia; 1 monograficzny podręcznik akademicki; 3 artykuły w czasopismach z listy B; 28 artykułów w pracach zbiorowych; 24 hasła w *Encyklopedii Polityki*. Treści monografii, podręcznika akademickiego oraz 23 artykułów miałem możliwość przestudiować. Pozycje te otrzymałem w zestawie nadesłanej mi dokumentacji.

1. Ocena osiągnięcia naukowego.

W skład osiągnięcia naukowego wchodzi dwie monografie, które – jak podkreśla Autor – stanowią komplementarną, uzupełniającą się wzajemnie całość. W swoim autoreferacie obie pozycje prezentuje łącznie. W niniejszej recenzji jednak pozwolę sobie na wyrażanie opinii o każdej z nich (wpierw) osobno.

1.1. Ocena monografii: *Interwencjonizm humanitarny NATO*.

Monografia stanowi analityczne studium podporządkowane rozwiązaniu problemu - wygenerowaniu odpowiedzi na pytanie o przyczyny zaangażowania bądź odmowy zaangażowania w interwencje humanitarne. Autor wychodzi z fundamentalnego założenia, że do decyzji o zaangażowaniu muszą decydować okoliczności, które skutkują wysokim prawdopodobieństwem sukcesu interwencji humanitarnej. Problem perspektywy sukcesu odnoszony jest do NATO, organizacji dysponującej potencjałem umożliwiającym skuteczne prowadzenie operacji na rzecz rozwiązania kryzysów humanitarnych a które jednak takich zadań nie zawsze się podejmuje.

Warstwa metodologiczna monografii.

Warstwa metodologiczna dzieła stanowi jego silną stronę. Zarówno wyłożone we *Wstępie* założenia metodologiczne, informacja o metodach i technikach badawczych jak i stosowanie ich w toku badań zasługują na bardzo wysoką ocenę. Bardzo dobrze wyłożona została geneza tematu rozprawy, jego uzasadnienie; określony główny problem badawczy - pytanie o przyczyny zaangażowania lub odmowy zaangażowania w interwencje humanitarne. Wobec tak postawionego problemu/pytania Autor stawia wygenerowaną na podstawie dotychczasowych badań tezę. Zakłada w niej, że podjęcie decyzji o interwencji humanitarnej nie jest wyłącznie funkcją zaistnienia humanitarnej przyczyny, definiowanej jako poważne i masowe naruszenie praw człowieka, ale jest bardziej funkcją oceny perspektywy sukcesu operacji. Kluczowe znaczenie w prowadzonych badaniach ma zatem określenie kryteriów perspektywy sukcesu.

Jasno określony został cel rozprawy – przedstawienie stopnia realizacji kryteriów perspektywy sukcesu w interwencjach humanitarnych podjętych przez NATO oraz w jednym przypadku, w którym nie doszło do operacji humanitarnej Sojusz. Kolejnym celem było określenie specyfiki interwencjonizmu humanitarnego Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Na bardzo wysoką ocenę zasługuje niebanalny (twórczy!) dobór metod i technik badawczych. Należy zauważyć między innymi to, że Autor zmierzając do twórczego (nierutynowego) rozwiązania problemu badawczego obok dość standardowych metod jakościowych i ilościowych zastosował tzw. metodę definicji. W sposób oryginalny zastosował test połączony ze studium przypadku – metodę, która można nazwać podwójnym studium przypadku.

Dr Domagała w swoim dziele w pełni kompetentnie nawiązał do aktualnego stanu wiedzy; opierał się na źródłach wiarygodnych oraz na aktualnej, dobrze dobranej literaturze przedmiotu. Zbiór wykazanych w *Bibliografii* dokumentów, raportów, monografii, prac zbiorowych, artykułów naukowych obejmuje łącznie 259 pozycji (w znakomitej większości anglojęzycznych). Praca ma przemyślaną, starannie uporządkowaną strukturę. Składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia, bibliografii – liczy łącznie 203 strony. Konstrukcja dzieła odzwierciedla właściwe podejście do kolejno podejmowanych zagadnień, dobrze służy potrzebom logicznego wyводу, realizacji założonych celów.

Warstwa merytoryczna monografii.

Dwa pierwsze rozdziały mają charakter wprowadzający. Rozdział pierwszy: (*Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego i interwencja humanitarna*), którego celem jest przedstawienie podstawowych zagadnień związanych z wymuszaniem praw człowieka przez NATO rozpoczyna od kwestii praw człowieka jako przesłanki aktywności Sojuszu. Do analiz i wniosków czynionych przez Autora w istocie nie mam zastrzeżeń. Zapewne prawa człowieka stanowiły przesłankę aktywności NATO po zakończeniu zimnej wojny. Zabrakło mi tu jednak odpowiedzi na pytanie o ważność/wagę tej przesłanki. Śmiem twierdzić, że była to przesłanka pośrednia, którą należałoby sytuować jednoznacznie bezpośrednio wśród problemów bezpieczeństwa, z kwestią utrzymania pokoju. Należy przy tym podkreślić, że naruszanie praw człowieka w natowskiej koncepcji strategicznej traktuje się w kategoriach zagrożeń bezpieczeństwa. Dobrze jednak, że Autor odnosząc się do aktualnej strategii Sojuszu zauważył iż nie wspomina się w niej o masowych i

poważnych naruszeniach praw człowieka. Łamanie praw człowieka jako przesłanki zaangażowania wynika raczej z kontekstu niż postanowień koncepcji.

Krótką ale zupełnie wystarczającą (treściwą) analizę operacji NATO zawiera podrozdział drugi, którego tytuł nie bez racji opatrzony jest znakiem zapytania (*Operacje NATO: w stronę humanitaryzmu?*). Przeglądowi poddanych zostało 26 operacji. Z wnioskami wyprowadzonym z analiz tych operacji trudno się nie zgodzić. Do treści podrozdziału: *Od interwencji humanitarnej ku Responsibility to Protect* nie mam uwag, natomiast uważam, że raczej słabo wydobyta jest aktywność Sojuszu (lub jej brak) w tworzeniu i realizacji koncepcji R2P.

Rozdział drugi (*Między kryteriami interwencji humanitarnej a perspektywą sukcesu*) rozpoczynają rozważania o tradycji koncepcji wojny sprawiedliwej. Nie bez racji – tradycja ta bowiem, co słusznie podkreśla Autor, jest źródłem dla kryteriów interwencji humanitarnej. Rozpoznanie i analiza zasad koncepcji wojny sprawiedliwej stanowiła następnie kanwę formułowania warunków dopuszczalności interwencji humanitarnej. Do treści poświęconych tym kwestiom dwóch podrozdziałów nie mam istotnych zastrzeżeń. Chciałbym jednak zwrócić uwagę pana Doktora na niedostrzeżoną przez Niego, stojącą na wysokim poziomie naukowym, debatę nad problemami wojny sprawiedliwej, interwencji humanitarnych podejmowaną z inicjatywy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (artykuły w kwartalniku „Ethos”). Warto, być może, zajrzeć też do Katechizmu Kościoła Katolickiego.

W końcowej części rozdziału Autor formułuje kryteria interwencji humanitarnej oraz perspektywy sukcesu. Stanowią one podstawowe instrumenty badawcze stosowane w kolejnych rozdziałach, w studiach przypadków. Identyfikacja dziesięciu kryteriów perspektywy sukcesu stanowi *novum*, wartość dodaną. Poprzedza ją rzetelny, krytyczny przegląd debaty, literatury przedmiotu.

Trzy kolejne rozdziały to studia przypadku trzech interwencji humanitarnych NATO – w Bośni i Hercegowinie (1995r.), w Kosowie (1999r.) i Libii (2011r.) Struktura wszystkich trzech rozdziałów jest taka sama. W każdym dokonuje się wpieryw analizy perspektywy sukcesu przy zastosowaniu dziesięciu określonych w rozdziale drugim kryteriów. W każdym dokonuje się następnie analiz konkretnych natowskich operacji (kolejno: *Deliberate Force*, *Allied Force*, *Unified Protector*) jako interwencji humanitarnych przy zastosowaniu kryteriów interwencji humanitarnej. W każdym dokonana jest ocena perspektywy sukcesu i humanitaryzm interwencji.

Z ocenami, wnioskami jakie prezentuje Autor generalnie się zgadzam. Są one oparte na solidnej, wielokryterialnej uporządkowanej analizie. Pewne (moje) dylematy dotyczą oceny interwencji w Kosowie. Autor wskazuje na to, co miałyby świadczyć o braku sukcesu interwencji. Przytacza przy tym silne, przekonujące argumenty. Ja natomiast przypominam sobie inne, wygłaszane bezpośrednio po zakończeniu operacji *Allied Force* opinie. Pod wrażeniem jej skuteczności Juergen Habermas określił tego typu sytuację jako „antycypację przyszłego stanu kosmopolitycznego”, a Ulrich Beck prognozował w XXI wieku stały wzrost liczby wojen-interwencji „pacyfikacyjnych” oraz w obronie praw człowieka.

Rozdział trzeci, czwarty i piąty zawiera przede wszystkim dobrze uargumentowane odpowiedzi na pytanie: dlaczego Sojusz podjął się przeprowadzenia operacji – interwencji humanitarnej. Rozdział szósty natomiast zawiera odpowiedź na inne pytanie (zawarte w tytule): dlaczego NATO nie interweniuje w Syrii? Autor dla rozwiązania tak sformułowanego problemu zastosował te same, co w poprzednich analizach narzędzia badawcze – kryteria perspektywy sukcesu. Z dobrym skutkiem.

Wnioski wynikające z czterech analiz (studiów przypadku) zawiera rozdział ostatni (siódmy: *Interwencjonizm NATO: między skutecznością a humanitaryzmem*). Doktor Domagała przedstawia w nim autorską próbę kwantyfikacji perspektywy sukcesu oraz humanitaryzmu interwencji. Przedstawia wyniki wypełnienia poszczególnych kryteriów w kolejnych interwencjach i odmowie interwencji zobrazowane dwoma tabelami. Powyższe można/należy traktować jako wartość dodaną. Wartość dodaną zawiera także autorska identyfikacja specyfiki interwencjonizmu humanitarnego NATO, którą opisuje w siedmiu punktach.

Na tle dobrych i bardzo dobrych rozdziałów, dość nijako prezentuje się *Zakończenie* (3 strony). Nie znalazło się w nim (niestety) to, co powinno cechować zakończenie pracy badawczej - jednoznaczne rozliczenie z realizacji zapowiadanych celów, ze stopnia weryfikacji hipotez badawczych.

Mimo tej nieco kąśliwej uwagi, po uważnej lekturze dzieła stwierdzam, że zakładane cele badawcze zostały osiągnięte; hipotezy badawcze zweryfikowane pozytywnie i w wystarczającym stopniu.

Recenzowana rozprawa jest dziełem dojrzałym, oryginalnym, wnoszącym istotne wartości dla rozwoju nauk społecznych, dyscypliny nauk o polityce.

1.2. Ocena monografii: Od interwencji humanitarnej do odpowiedzialności za ochronę.

Praca stanowi swoisty „ciąg dalszy” recenzowanej powyżej pozycji *Interwencjonizm humanitarny NATO*, logiczną tego dzieła kontynuację. Kontrowersje („gwałtowny sprzeciw” – jak pisze Autor) wobec interwencji W Kosowie (1999r.) ze strony znacznej liczby państw rozwijających się i wschodzących mocarstw skłaniały do rewizji podejścia do kwestii interwencji humanitarnej. Zrodziła się potrzeba przyjęcia koncepcji, która znosiłaby kontrowersje, jakie towarzyszyły dotychczasowym interwencjom humanitarnym. Zrodziła się koncepcja *odpowiedzialności za ochronę (Responsibility to Protect – R2P)*. Przedmiotem badań i dociekań opisanych w książce jest proces powstania tej koncepcji, jej ewolucji a następnie akceptacji.

Warstwa metodologiczna.

Warstwa metodologiczna podobnie jak poprzedniej monografii wchodzącej w skład wskazanego osiągnięcia naukowego zasługuje na wysoką ocenę. Kwestie metodologiczne zostały wyłożone w dobrym stylu we *Wstępie*.

W sposób niespecjalnie zwięzły i niespecjalnie zdyscyplinowany określone zostały trzy cele pracy – dwa na początku a jeden w środku (a nawet pod koniec) informacji metodologicznych - po wyłożeniu m.in. problemów badawczych, hipotez, metod badawczych. Autor stawia sporą liczbę (siedem) problemów badawczych. Prawie wszystkie koncentrują się wokół zagadnienia ewolucji koncepcji (normy) odpowiedzialności za ochronę. Platformą teoretyczną, perspektywą badawczą, jaką przyjął Autor dla rozwiązania tych problemów, poszukiwania odpowiedzi na postawione uprzednio pytania był konstruktywizm społeczny i bliskie mu (pokrewne) koncepcje.

Trzy postawione przez Autora hipotezy odpowiadają klasycznym standardom, pozostają w ścisłym związku z problemami badawczymi. Hipoteza pierwsza stanowi, że upowszechnienie R2P jako normy międzynarodowej jest efektem obecności liderów w regionach; druga, że upowszechnienie R2P jako normy międzynarodowej jest konsekwencją procesu rozumianego jako permanentna międzynarodowa debata na temat normy; trzecia, że odpowiedzialność za ochronę jest zrekonstruowaną normą interwencji humanitarnej.

Spośród przyjętych w pracy metod badawczych eksponowana jest metoda analizy porównawczej wraz z towarzyszącymi jej technikami. Szczególne znaczenie

odegrała analiza danych i dokumentów ONZ – raportów, sprawozdań i stenogramów z posiedzeń organizacji, składany przez państwa oświadczeń.

Autor w przygotowaniu rozprawy opierał się na licznej, starannie dobranej literaturze przedmiotu. Zbiór wykazanych w bibliografii aktów prawnych, dokumentów, monografii, prac zbiorowych, artykułów naukowych obejmuje łącznie 388 pozycji. Zdecydowaną większość stanowią publikacje anglojęzyczne. W literaturze przedmiotu – czego dowiódł Autor – brak jednak pozycji przedstawiającej dyfuzję R2P, a także pozycji poświęconej systematycznej analizie stanowisk państw wobec R2P po roku 2001. Praca doktora Arkadiusza Domagały tę lukę wypełnia.

Konstrukcja rozprawy, na którą składa się wstęp, część zasadnicza podzielona na sześć rozdziałów oraz zakończenie pozostaje w ścisłym związku z celami badawczymi. Dobrze służy logicznemu wywodowi oraz ekspozycji przeprowadzonych badań i dociekań.

Warstwa merytoryczna.

Teoretyczne wprowadzenie do podejmowanej w rozprawie problematyki, które jest treścią rozdziału pierwszego (*Powstanie, ewolucja i dyfuzja norm w perspektywie konstruktywizmu i rebrandingu*) pozostaje w ścisłym związku z zamiarem zastosowania teorii konstruktywizmu i rebrandingu do rozpoznania i analizy genezy i ewolucji koncepcji/normy *odpowiedzialności za ochronę*. Służy ono jednocześnie wyjaśnieniu kategorii deskryptywnych związanych z przyjętą przez Autora perspektywą badawczą.

Rozdziały drugi i trzeci – jak pisze Autor, mają za zadanie umożliwienie czytelnikowi zapoznanie się z fenomenem *odpowiedzialności za ochronę*. Rozdział drugi poświęcony jest genezie koncepcji a trzeci jej konsolidacji. To poznawczo wartościowa część rozprawy a na szczególnie wysoką ocenę zasługuje szczegółowo i wszechstronnie rozpoznany i opisany proces konsolidacji koncepcji.

Stanowisko państw wobec *odpowiedzialności za ochronę* prezentowane jest w rozdziale czwartym. Na uwagę zasługuje to, że Autor aby uwypuklić różnice cywilizacyjne w akceptacji i postrzeganiu R2P dokonał w ich przeglądzie i analizach podziału na państwa zachodnie i niezachodnie. Osobno, co też jest w pełni zrozumiałe, potraktował stanowiska państw stałych członków Rady Bezpieczeństwa ONZ. Podstawę analiz stanowiły formalne oświadczenia państw; rzetelnie udokumentowane. Autor w tym rozdziale koncentruje się w istocie na identyfikacji postaw/stanowisk poszczególnych państw, choć opisom towarzyszą pewne próby

odpowiedzi na pytania o ich przesłanki, próby odpowiedzi na pytanie dlaczego państwa zajmowały takie a nie inne stanowiska. Należy zauważyć, że w tym rozdziale zostały zaprezentowane stanowiska wobec R2P zdecydowanej większości państw świata.

Kluczowe znaczenie dla weryfikacji pierwszej z hipotez mają analizy opisane w rozdziale piątym (*Liderzy odpowiedzialności za ochronę*). Procesowi wyłaniania liderów posłużyła ocena aktywności państw mierzonej udziałem w inicjatywach obejmujących użycie siły w ochronie ludności cywilnej oraz użycie zasobów dyplomatycznych, ekonomicznych a także *know-how*. Ocena tych składników aktywności stanowiła podstawę do sporządzenia indeksu zaangażowania państw.

Autor wyróżnił 10 typów i form aktywności w należyтым stopniu opisanych, co pozwoliło na zaszeregowanie państw do jednej z czterech grup reprezentujących: bardzo wysoki, wysoki, umiarkowany, niski bądź bardzo niski stopień zaangażowania. Rezultaty wielokryterialnej analizy, pozwoliły wyłonić liderów. Bardzo dobrze obrazuje je tabela 3 (s.208,209).

Końcowy podrozdział (*Ewolucja postaw państw a obecność liderów R2P*) poświęcony jest bezpośredniemu wykazaniu, że upowszechnienie R2P jako normy międzynarodowej jest efektem obecności liderów R2P w regionach. Dla uwiarygodnienia tej hipotezy Autor przytoczył przekonujące argumenty.

Rozdział szósty: *Ewolucja mechanizmu wymuszania przestrzegania praw człowieka* zawiera to, co można nazwać zwięźczeniem pracy. Proces powstania R2P został rozpoznany i opisany w świetle założonej perspektywy badawczej - w świetle konstruktywistycznych koncepcji powstawania i ewolucji norm, ukierunkowanej komunikacji oraz rebrandingu. Autor w kolejnych podrozdziałach przedstawia R2P jako: normę konstruktywistyczną; proces ukierunkowanej komunikacji; efekt rebrandingu interwencji humanitarnej. Rozdział zawiera treści uwiarygodniające dwie kolejne hipotezy.

W *Zakończeniu*, mającym według intencji Autora stanowić krótkie podsumowanie prowadzonych rozważań i analiz, ważnym jest rzetelne „rozliczenie się” z przyjętych hipotez. Jego zdanie, że zaprezentowane we *Wstępie* hipotezy zostały zweryfikowane pozytywnie, podzielam.

Stwierdzam, że założone przez doktora Arkadiusza Domagały cele rozprawy *Od interwencji humanitarnej do odpowiedzialności za ochronę* zostały osiągnięte, przyjęte hipotezy w wystarczającym stopniu zweryfikowane. Rozprawa jest dziełem

oryginalnym, dojrzałym, dziełem które wnosi istotne wartości dla rozwoju nauk społecznych, dyscypliny nauk o polityce.

Podsumowując opinię o obu publikacjach wchodzących w skład osiągnięcia naukowego, stwierdzam, że spełniają one (łącznie) kryteria osiągnięcia naukowego opisane w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym.

2. Ocena aktywności naukowej, pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Efektom jedenastoletniej aktywności naukowej doktora Arkadiusza Domagały są publikacje – przede wszystkim cztery monografie i ponad trzydzieści artykułów naukowych i czasopismach naukowych. Z większością z nich się zapoznałem. Wszystkie uznaję za wartościowe, za liczące się w debacie naukowej. Miarą Jego aktywności jest udział w 22 konferencjach; na 20 z nich wygłosił referaty. Dr Domagała uczestniczył w czterech projektach badawczych lub edukacyjno-badawczych (z czego dwóch międzynarodowych) w charakterze głównego wykonawcy, wykonawcy, współautora koncepcji, samodzielnego realizatora. Uczestniczył też w projekcie realizowanym przez Uniwersytet Wrocławski na zlecenie Komisji Europejskiej wraz z Semper Avantis i Domem Pokoju.

Opiniowany jest doświadczonym dydaktykiem. Oprócz zajęć w Uniwersytecie Wrocławskim obowiązki dydaktyczne wypełniał w ramach międzynarodowego programu w Dresden Technische Univesitaet i Uniwersytecie Karola w Pradze. Wypromował ponad 50 licencjatów, był recenzentem prac magisterskich.

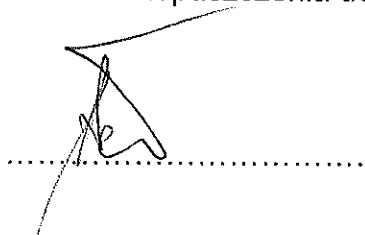
Dr Domagała brał udział w organizowaniu trzech konferencji jako współorganizator lub prowadzący. Jest członkiem towarzystwa naukowego International Humanitarian Studies Association, Groningen. Od roku 2016 jest członkiem think-tanku Team Europe. Był recenzentem pięciu publikacji krajowych i zagranicznych; wśród nich jednej monografii wydawnictwa *Routledge*.

Legitymuje się aktywnością w zakresie popularyzacji nauki poprzez publikowanie komentarzy i artykułów popularnonaukowych, wykłady na festiwalach nauki, wykłady gościnne w szkołach średnich, współorganizację konkursów i olimpiad dla młodzieży szkół średnich.

Podsumowując – stwierdzam, że doktor Arkadiusz Domagała wykazuje się wystarczająco istotną aktywnością naukową. Spełnia tym samym drugie z kryteriów dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego.

3. Wnioski.

Wartości, jakie sobą przedstawia osiągnięcie naukowe Opiniowanego – cykl powiązanych tematycznie publikacji, pozostały dorobek naukowy a także wykazana istotna aktywność naukowa dają dobre podstawy do stwierdzenia, że spełnia On warunki określone w art. 16 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym* nieodzowne do dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego.

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the bottom, positioned above a dotted line.

29.07.2017